Χωροκρατικό Σχόλιο

Ευθυμία Γιώσα

Υπάρχει ένα λεκτικό παιχνίδι που μου αρέσει συχνά να παίζω με τον εαυτό μου –δηλώνω άγνοια αν αποτελεί δικό μου εφεύρημα– το οποίο συνοψίζεται στα εξής ολίγα: διαλέγω ένα ζευγάρι λέξεων φαινομενικά ή επί της ουσίας ασυσχέτιστων μεταξύ τους, παραδείγματος χάριν, ΣΥΡΙΖΑ κι αριστερά, προλεταριάτο κι επανάσταση, Νεοέλληνας και πολιτισμός, και κατόπιν επιχειρώ να βρω ανάμεσα σ' αυτές ένα σύνδεσμο, κάποιο ενοποιητικό στοιχείο. Για τις απαιτήσεις του εν λόγω άρθρου θα παίξω (ἐν οὐ παικτοῖς) με το δίπολο **χώρος και πολιτική**. Αφετηριακό σημείο ορίζω τον χώρο.

Από ποιον χώρο ξεκινώ;

Του δωματίου του ενοικιαζόμενου σπιτιού μου, του ασανσέρ της πολυκατοικίας στην οποία βρίσκεται το ενοικιαζόμενο σπίτι μου, της γειτονιάς που διαμένω, της γειτονιάς που μεγάλωσα, της πόλης που ψάχνω για δουλειά, της χώρας που κυκλώνω στον χάρτη του βιβλίου της Ιστορίας, της χώρας της οποίας ξεχνάω την πρωτεύουσα στην Γεωγραφία, ή μήπως της ηπείρου που ως αυτόχθονας έσκαψα το χώμα της για πρώτη φορά, εγώ, μαύρος σε μια λευκή ομηρία; Είναι επιτακτική η ανάγκη να βρεθεί η απάντηση, δεν χωρά αμφιβολία! Γιατί πώς αλλιώς, αν δεν καταλήξω σε μία έστω διαισθητική ψηλάφηση του χώρου θα μπορέσω να προ-χωρήσω, να οριο-θετήσω, να κατα-χωρηθώ; Το τελευταίο έχει ήδη συμβεί χωρίς την άδειά μου.

Υπάρχω καταχωρημένος σε διάφορες λίστες, λόγου χάρη διότι οι χώροι μεταξύ τους έχουν διαφορές (;) και συχνά είναι τόσο ανυπέρβλητες, που ο μόνος τρόπος για να αντιμετωπιστούν είναι η ύψωση συνόρων. «Τα σύνορα είναι γραμμές. Γι' αυτές τις γραμμές, εκατομμύρια άνθρωποι βρήκαν το θάνατο (…). Πολλές φορές η επιβίωση είχε να κάνει μόνο και μόνο με το αν κατάφερνες να περάσεις ένα ποταμάκι, ένα λοφίσκο, ένα ήσυχο

δάσος (…). Λυσσαλέες μάχες δόθηκαν για ένα κομματάκι χώρο, ένα λοφίσκο, λίγη παραλία, ένα βραχάκι, τη γωνιά ενός δρόμου» (Ζορζ Περέκ, Χορείως Χώρων, σελ. 101-102, μτφρσ: Αχιλλέας Κυριακίδης, Εκδόσεις Ύψιλον). Ως εκ των άνωθεν, ένας χώρος έχει όρια, γίνεται αντικείμενο διεκδίκησης, αποτελεί αφορμή πολεμικών συρράξεων και εκτελέσεων, άρα – τι εύκολο – συνιστά πεδίο άσκησης πολιτικής.

Κι αν ο δημόσιος χώρος, ήτοι φερ' ειπείν οι πλατείες, η γωνία που σχηματίζουν δυο δρόμοι, η ευθεία που συγκροτούν τα οδοφράγματα, είναι εμφανές ότι καθίσταται τόπος πολιτικής δράσης, με τον ιδιωτικό τι συμβαίνει (όταν υφίσταται); Πώς διαμορφώνεται από τον δημόσιο και πώς τον διαμορφώνει σε μια διαδικασία άλλοτε θετικής κι άλλοτε αρνητικής ανάδρασης;

Ο ιδιωτικός χώρος δεν εξαντλείται στο σαλόνι και την κουζίνα, ή στο αυτοκίνητο, αλλά επεκτείνεται εντός του ανθρώπινου σώματος, ίσως μάλιστα το ανθρώπινο σώμα να είναι ο μοναδικός γνήσιος ιδιωτικός χώρος. Όταν το σώμα ασκείται στην υπο-χώρηση, όταν δένεται ως άλλος Προμηθέας σε βράχο του Καυκάσου και παρα-χωρείται στο έλεος των αετών να του τρώνε ηδονικά λίγο-λίγο το συκώτι, όταν εκ-χωρεί το δικαίωμα στην αυτονομία του, τότε ο δημόσιος χώρος συρρικνώνεται, εκφυλίζεται, ομογενοποιείται, φασιστοποιείται, σιγά-σιγά κατεδαφίζεται. Απολιτικοποιείται. Γίνεται χώρος κενός. Κι όταν, εκείνοι των οποίων ο ιδιωτικός χώρος βρίσκεται υπό διαμόρφωση, τον προσεγγίζουν, σχεδόν μοιραία οπισθο-χωρούν, ζητούν συγ-χώρεση από τα όνειρά τους κι απο-χωρούν, κακώς χωρούν, κατα-χωρούν την οργή τους «στο λογαριασμό της αλλοτινής μοναξιάς τους» και συμβιβάζονται. Για να επιβιώσουν.

Αν στα συρματοπλέγματα μετράμε ανελλιπώς θανάτους, τότε στους μέσα φράχτες ο μετρητής δεν λειτουργεί πια. Ο εσωτερικός χώρος, μπερδεμένος από τη χωροταξία των αναγκών του, των δυνατοτήτων και των αδυναμιών του, περιορισμένος από τη χωροφυλακή ενός ασφυκτικού μέλλοντος, εγκαταλείπει την πολιτική, ή στη χειρότερη, διαλέγει να περιβάλει τα κακέκτυπά της. Το ενοποιητικό στοιχείο, λοιπόν, που έψαχνα δίκην

παιχνιδιού χάνεται. Εντούτοις, χρειάζεται να μη λησμονούμε πως **«ο χώρος είναι μια αμφιβολία: πρέπει συνεχώς να τον μαρκάρω, να τον ονοματίζω• δεν είναι ποτέ δικός μου, ποτέ δεν μου 'χει δοθεί, πρέπει να τον κατακτώ συνεχώς»** (Ζορζ Περέκ, το αυτό), επομένως ανά πάσα στιγμή έχουμε τη δυνατότητα να το βρούμε ή να το δημιουργήσουμε από την αρχή. Αρκεί να το αποφασίσουμε.